

SLOVENE NIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 9. septembra 1958.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadruga tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

I. F.: Češki in poljski demokrati o lastnih razmerah

Dandanes, ko se marsikdo vprašuje, kakšen bo razvoj v češko-slovaški republiki in kakšno bo vedenje sosede na vzhodu, Poljske, nasproti demokratični Češko-Slovaški, ne bo škodilo poznati mišljenje nekaterih čeških in poljskih mislecev o lastnih razmerah. Pri sledečem opisu bomo — kolikor mogoče — sledili stališčem Čeha Bartoseka in Poljaka Liebermanna.

Češko-Slovaška je mlada država, ali stara demokracija, ki korenini prav za prav v husitskem gibanju, ki ni bilo samo versko. Po končani vojni leta 1918 so prvi češko-slovaški republikanski zakoni odpravili fevdalno plemstvo, izvedli precejšnjo kmečko preosnovo, ki je razlástila veleposestnike, uveljavili osemurni delavnik, popolno enakopravnost obeh spolov in sorazmerno volilno pravico po seznamih. Češko-Slovaške se je oprijelo ime »otok demokracije« v osrednji Evropi. In res je velikanska večina prebivalstva z odgovornimi današnjimi vodniki pošteno demokratičnega mišljenja. Ne sme se pa pozabiti na okolnost, da je večina težke industrije v rokah državljanov nemške narodnosti in da je tista težka industrija, ki je v rokah državljanov češke ali slovaške narodnosti, tiha podpornica vsakršnega družbenega nazadnjaštva, tako da morete naleteti tudi na sledove podpiranja henleinovcev s strani industrialcev češke narodnosti.

Poleg modernih in demokratično zamišljenih zakonov so pa ustanovljajci češke in slovaške mlade države vendarle uvedli nekatere stvari, ki se dajo razdeliti v dva razreda: a) v izjemne zakone, v katerih manjka demokratičnih vodil, b) v pretirano uporabo teh zakonov. Treba je seveda poznati razloge, ki so napotili odgovorne k uvedbi teh posebnosti.

S tem, da je Češko-Slovaška strla jarem habsburških mogočnikov, se še ni izognila razrednim bojem. S tem, da je razlástila veleposestnike, še ni strla družbenega vpliva in politične moči aristokracije, ki je nemško orientirana, za kar imamo prav zadnje čase dosti zgledov. In pri tem velja tudi za aristokracijo toliko znani paradoks, da je češko-slovaški aristokrat tem bolj gotovo nemškega jezika ali mišljenja, čim bolj češko zveneče ime nosi, n. pr. grof Kinsky. Medtem ko je zahtevalo češko in slovaško ljudstvo uvedbo popolne demokracije, je bila za posedujoče plasti z revolucijo samo oblast prenešana z Dunaja v Prago, natančno tako, kakor velja to za mnoge pri nas. Zahtevne ljudstva so našle svoj izraz v mnogih pridobitvah, ki smo jih že zgoraj našli, mnoge pa so bile zadržane in nazadnje opuščene, kolikor bolj se je nova oblast utrdila in se ji ni bilo treba tako hudo bati nezadovoljstva množic.

Če vse to upoštevamo, se lahko lotimo tistih pojavov, o katerih smo rekli, da nosijo znamenja opustitve demokratičnih vodil.

Že ustava republike z dne 29. 4. 1919, dovršena v časih notranjega miru, vsebuje nekaj takih predpisov. Med njimi je na prvem mestu vprašanje velelnega mandata. Sicer pravi tudi češko-slovaška ustava, da ni mogoče poslancu ali senatorju naložiti načina njegovega glasu, kljub temu je vrhovno sodišče s svojo razlago uvedlo odvzemanje mandata poslancem, ki so prenehali pripadati določeni stranki, in priznalo predloge vodstev strank, naj se temu ali drugemu poslancu mandat odvzame. V vprašanih poslanske imunitete je češko-slovaška ustava bolj ozkosrčna, kot prejšnja avstrijska, ki je porokovala nedotakljivost za vsakršen izraz mišljenja poslancu v parlamentu. Češko-slovaška ustava pozna to nedotakljivost samo glede poslančevih besedi v parlamentu. Obstrukcija v parlamentu je po tej ustavi kaznivo dejanje »nasilja proti poslanski zbornici zaradi oviranja rednega delovanja«. Trije poslanci so že bili

obsojeni zaradi takega dejanja. Prav tako je mogoče v Češko-Slovaški preganjati poslance zaradi člankov v časopisju. Če bi bile te omejitve poslanske nedotakljivosti omejene na dejanja poslancev nasproti sodržavljanom, bi se jim nikakor ne dalo oporekati. Toda one niso omejene samo na to področje, temveč na tisto, tako zelo raztezno področje »politike« in »potreb državne varnosti«.

S posebnim zakonom z dne 30. 5. 1924 je bilo odrejeno, da zastaranje kaznivih dejanj ne potече v dobi, ko osumljenec izvršuje mandat. Kakor hitro je mandat potekel, se sme preganjati poslanec za vsaktero dejanje, razen v primerih, v katerih je zbornica izrečno izjavila, da ne pristaja v to. V isti dobi je zagledala dan cela vrsta posebnih zakonov, ki segajo v ustavno področje. Tako n. pr. dne 19. 5. 1923 zakon »o varstvu republike«, katerega vzrok je bil baje atentat na finančnega ministra Rašina. V tem zakonu je značilen § 14. — bivši avstrijski narodi imajo s številko 14 sploh smolo! — ki odreja kazen od enega meseca do dveh let za vsakogar, ki »javno ali v navzočnosti več oseb hujska k opoziciji proti državi zaradi idej njenega nastanka, njene samostojnosti, njene ustavne enotnosti ali njene republikanske oblike«. Besedilo tega določila je videti sicer ne samo opravičljivo, temveč celo opravičeno, vendar se je v mnogih primerih pokazalo, da se prav to določilo izrablja za kaznovanje tistih, ki so morebiti javno rekli, da v tej in tej državi ni nezaposlenih, pri nas jih je pa veliko. Šele odkar je nastopilo prijateljstvo in zavezništvo z dotično državo, so prenehale podobne izrabe tega določila.

Drug tak paragraf je 17. istega zakona, ki kaznuje ustanavljanje tajnih organizacij in državi sovražnih skupin. Ena izmed strank je n. pr. organizirala tečaj za politično vzgojo svojih pripadnikov, kjer so se ti učili pojmovanja političnega gospodarstva, zgodovine svojega gibanja, nauka tega gibanja. Tečajji so se vršili v šolah po splošno znanih, javno natiskanih knjigah. Kljub temu so pozaprlji v mnogih primerih orožniki tako učitelje kakor tečajnike, sodišče pa jih je po navedenem določilu obsodilo, kajti, »če pripadnik te stranke preučuje svojo teorijo, stori to samo iz sovražnosti — proti državi«.

Podoben značaj ima češko-slovaški zakon z dne 14. 7. 1927 »o ureditvi javne uprave«. Ta zakon ni čisto nič drugega kot prerojeni zloglasni »Prügelpatent«, cesarska naredba iz leta 1854. Ob prekršitvi ustavne prepovedi, da ne sme biti noben državljan odtegnjen svojemu zakonitemu sodniku, odreja navedeni zakon, da smejo upravne oblasti izdajati odločbe, jih izvršiti same in izreči kazni, zlasti denarne do več tisoč kron, ali z zaprom, kakor hitro spoznajo brez sleherne sodne ugotovitve, da je prizadeti kriv. Zakon z dne 12. 7. 1935 dovoljuje upravnim oblastvom, da smejo razpuščati politične stranke. Ta zakon sicer ni bil zamišljen proti češkim Nemcem, se je pa uporabil proti prvotni Henleinovi stranki. Če je bil dotični ukrep primeren in pameten, naj razmišljajo Čehi sami.

Čeprav vsebujejo vsi ti zakoni sledove nazadnjaštva, bi zadeva še vedno ne bila tako huda, če ne bi bili tudi Čehi podedovali od bivše Avstrije sodnega in upravnega osebja, ki je bilo pod prejšnjo državo dosledno v nazadnjaškem duhu vzgojeno. Tako n. pr. prepoveduje drug zakon z dne 12. VII. 1935 drž. uradnikom vsako »državi sovražno delavnost«. In po tem zakonu je bil iz državne službe brez pravice na pokojnino odslovljen pismoša, ki je gledal z okna sprevid svoje stranke in mu ploskal.

To so napake, ki jih grajajo in obžalujejo vsi odkriti demokratično misleči Čehi sami najbolj. Prav to dejstvo pa je poročstvo, da kljub zgoraj opisanim napakam, storjenim v novi državi zaradi

maljenja zakona vztrajnosti, ki je moral učinkovati tudi v novi državi, kakor hitro je prevzela od svoje nazadnjaške predhodnice upravni in sodni aparat, neugodno in na škodo novim osnovnim državnim nagibom, Češko-Slovaška z vso pravico velja za demokracijo, v kateri odloča svobodni glas njenih državljanov, da bo tudi ostala demokracija, kateri bodo težki dnevi sodobnosti kvečjemu povod za še krepkejšo oporo, razvoj, poglobitev in očiščenje demokratičnih ustanov in osnov. V tem prepričanju smo z mirnim srcem smeli navesti, kaj nas zaenkrat še moti tudi v njenem ustroju.

Današnja poljska ustava je otrok izvedene izrabe slučaja. Opozicija v parlamentu je na neki seji korporativno odšla, da protestira proti vladi in njeni nazadnjaški politiki, predsednik vlade pa je odhod opozicijskih poslancev na mestu izrabil in dal predsedniku sejma nalog, da da odglasovati vladni ustavni načrt, ki sploh ni bil na dnevnem redu. Navzoči ostanek poslancev je ta vladni načrt z zadostno večino glasov sprejel brez sleherne razprave, sejm je bil razpuščen, novi pa je bil izvoljen z glasovito 20 odstotno udeležbo glasovalcev.

Pri tako uveljavljeni ustavi je prav za prav še čudež, če je ustava tako prirojena, da imaš vtisk, kakor da sloni na demokratičnih vodilih. Seveda je to samo vtisk površnega pregleda ustavnih določil, kajti natančnejša preučitev prepodi kaj hitro tak vtisk. Ustava poljske republike je vzorec celotnostnega državnega vodila.

Poljski državni predsednik je sicer izvoljen od določenih volilcev, je pa, kakor pravi ustava dobesedno, odgovoren izključno le pred Bogom in zgodovino. Poljska ustava ustanavlja tudi ministrsko odgovornost pred posebnim »državnim sodiščem«. Toda sodnike tega sodišča postavlja predsednik države. Poljska ustava pozna tudi odgovornost ministrov pred sejmom, to se pravi, poslanska zbornica ima pravico odreči vladi zaupanje, toda tak sklep mora potrditi senat, sicer ne veže vlade. In kaj je poljski senat? Senat ni izvoljen, temveč do tretjine imenovan po predsedniku države, v ostalem delu pa po privilegirani eliti, sestavljeni iz visokih uradnikov, generalov, ministrov itd.

Poljska ustava priznava in razglašča enakopravnost in zavrača neenakopravnost zaradi krvi, narodnosti, veroizpovedi ali političnega mišljenja. Navzlic temu razglašča vlada uradno potrebo, da se štirje milijoni državljanov izselijo iz edinega razloga, ker so Judje.

Tudi svoboda vesti je »porokovana«, toda dovolj je že, če se priznavaš h kaki ljudski struji, pa si kaznovan z več leti zapora. »Porokovana« je nadalje osebna svoboda, toda vsak poljski državljan je prost samo toliko, kolikor ne tiči v koncentracijskem taborišču. Po zakonu ne sme biti nikomur odvzeta svoboda brez sodbe ali odločbe pristojnega sodnika, navzlic temu zapirajo »sumljive« v zgoraj imenovana taborišča, tako da so za leta dolgo tamkaj, ne da bi bila napravljena najmanjša obtožnica ali celo sodba. In zaprtim ne očitajo ničesar določnega; to so samo ljudje, ki ne ugajajo, ki so iz neznanega razloga antipatični ali ki so sumljivi opozicije proti vladi.

Zelo značilen za dejanske razmere na Poljskem je bil dogodek, zaradi katerega je prišlo do spora med poljsko vlado in katoliško cerkvijo. Umrli diktator Pilsudski je bil začasno pokopan v vavelski katedrali. Ko je krakovski kardinal sezidal veličastno kapelo, namenjeno posebej kot prekrasen sarkofag izrečno za truplo Pilsudskega, je odredil slovesno premostitev trupla iz začasnega groba v to kapelo. Tedaj je ukazal predsednik države, da mora ostati truplo tam, kjer je (proti

NAJBOLJŠE ŠIVALNE STROJE

»ADLER«

ZA DOM IN OBRT TER POSAMEZNE DELE IN KOLESA KUPITE PRI

PETELINC
LJUBLJANA

ZA VODO, BLIZU PREŠERNOVEGA SPOMENIKA

VEČLETNO JAMSTVO! - POUK V
UMETNEM VEZENJU BREZPLAČEN

smislu ukrepov, po katerih je bil dotični grob Pilsudskega začasen in po katerih se je naročila stavba posebne kapele). Povelju predsednika se je kardinal seveda uprl in opozoril obzirno na okolnost, da je on upravnik katedrale in ne poljska vlada. Ta opozoritev kardinala je bila razlog, da je predsednik vlade demisioniral in to svojo demisijo takole utemeljil: »Demisioniram zato, ker je vsakrati poljski državljani dolžan popolno pokorščino nasproti predsedniku in ker nisem bil sposoben prepričati, da se ni bil zgodil primer odklonitve te pokorščine.« Po nastrojenju sodobnih poljskih mogočnikov sme torej poljski državni predsednik vsakemu državljanu vsiliti svojo voljo tudi v zasebnih zadevah. Če bi bil ukazal predsednik nekemu, da se mora obesiti, je pač dolžan obesiti se, sicer ga postavijo pred sodišče, češ da je storil kaznivo dejanje proti varnosti države, ko je odrekel predsedniku pokorščino.

Ustavni položaj Poljske je — po takih zgledih zadostno razločno — lepa zunanost, zelo demokratičen videz, za to zunanostjo in za tem videzom pa škili na dan trdovratni brezizjemni absolutizem tistega sloja poljskega naroda, ki je s svojim političnim delovanjem in samovoljnostjo že enkrat pokopal poljsko državno samostojnost.

Poljska s takšnim ustrojem nikakor ni razveseljiva slika. Tem več občudovanja zasluži delavnost in neuklonljiva poljska demokracija, ki kljub takim razmeram ne izgublja upanja, ne zapravlja časa, natančno po zgledu poljskih junakov prejšnjega in osemnajstega stoletja. Zato bomo razumeli globoki pomen besedi Pulawskega, ko je po izkrcanju poljskih prostovoljcev v Ameriki, kamor so se šli boriti za neodvisnost Združenih držav, izjavil Franklinu: »Poljaki so bili vedno prepričani nasproti tiranije; zato boste našli Poljake vselej in povsod tam, kjer se je treba boriti za ideale svobode. Poljaki štejejo vsakrati tak boj za svojo stvar.«

Kdaj bo mogoče imeti o Slovencih tako mnenje?

Dr. A. M.:

Koroška pesem

Ljubemu prijatelju na grob

Po koroški pesmi sem ga vzljubil. Zgodilo se je takole. Srečala sva se šele pred desetimi leti. Pa bi se morala srečati že najmanj deset let prej. Leta 1918. sem namreč potoval na Koroško, tudi k njemu; a nisem dopotoval do njega. Takoj prvi dan na Koroškem me je dr. Brejce gostoljubno sprejel in pridržal na svojem posestvu blizu Brež. Tam sem ostal, dokler ni čez tri dni potekel moj dopust, ko sem se moral vrniti domov. Vendar sem tudi v tistih dneh slišal mnogokaj lepega o svojem prijatelju, čeprav ga še nisem videl.

Čez deset let pa sva se prvič videla, 1928 v avgustu, v Ljubljani na železniški postaji, ko sva oba stopila v isti voz in vlak, ki je vozil slovenske romarje na Velehrad.

»Pojdi no semkaj!« me je povabil. »Tu je še dosti prostora!«

Zavzela sva vsak svoje mesto ob oknu. Druga polovica voza, takoj zraven je bil že drugi razred in malo naprej prvi razred. Ta okolnost je storila, da najin voz prav do konca vseh slovenskih postaj ni bil preveč oblegan. Prisedla sta v Celju samo še dva romarja. Kmalu smo se spoznali in pobrali.

Prijatelj se je razvijal in razvnel po mili volji od postaje do postaje.

»Ali bomo katero zapeli?« je vzbujal svoje tri soromarje in že je naglasil pesem »Pojdem pa v Rovte«.

Nismo znali ne melodije ne besed. Zapel nam jo je torej sam: »Mav' doli poklekнем in mav' požebam...«

»Tako, tako!« je dejal, ko je prepel do konca. »Zdaj jo bomo še enkrat zapeli, pa vsi.«

In šlo je kakor po notah.

»To ste pa glasni romarji!« Na vratih iz II. razreda se je pojavil škof dr. Karlin, ki ga je privabila ubrana pesem: »Mav' doli poklekнем in mav' požebam...«

Alojzij Žitnik:

Naša gospodarska dejavnost po zedinjenju*

Slovenci smo v zadnjih dvajsetih letih naredili v svojem gospodarstvu toliko osnovnih napak, da so se prav te spremenile v narodni greh v neposredni zvezi s slovenskim vprašanjem. Osnovna napaka v slovenskem gospodarstvu pa je bila ta, da niso naše gospodarske organizacije takoj spočetka zadobile vpliva pri državnih in zasebnih osrednjih zavodih, od katerih je bil in je še odvisen ves gospodarski razvoj v državi.

Ustanavljanje denarnih zavodov, izvoznih družb in raznih drugih gospodarskih ustanov, ki so se ustanovljale po prednostnem sestavu, je bila za nas izredna prilika, da bi si z nakupom delnic pridobili solastnino v teh gospodarskih ustanovah. S tem bi si bili zaščitili svoj gospodarski razvoj in obstoj, ne oziraje se, kateri režim je na krmilu in kakšne interese ima, da li naj naše gospodarstvo obstoji ali propade.

Z bojkotom ali z nerazumevanjem važnosti gospodarskih ustanov smo dosegli samo to, da smo odprli pot raznim špekulantom, da so postali solastniki teh važnih državnih zavodov. Nasledek te osnovne napake je glavni vzrok vsega našega gospodarskega zastoja. Špekulantje, povezani s »čaršijo«, so v zadnjih letih rušili slovensko gospodarstvo — naše združništvo, ki jim je največji trn v peti. Vsi skupaj so oblekli »uniformo« lažnega jugoslovenskega nacionalizma in so prikazovali v javnosti, da je to v korist države. V resnici pa je ta »uniforma« zaslužila napis — »osebni interese!«

Drugi žalostni primer slabega našega gospodarstva je ta, da je bil kapital, ki se je zbral po malih podeželskih in drugih posojilnicah, popolnoma nepravilno nalagan. Kakor se je po združniških organizacijah mogel zbirati narodni kapital, prav toliko se je grešilo, da ni ta narodni kapital postal vir našega gospodarskega razvoja.

Prav takrat, ko so naši denarni zavodi zaznamljali visoke vloge in so bile njihove blagajne polne kapitala, so tujci z malotnimi osnovnimi glavnici ustanovili na slovenskih tleh največ svojih podjetij in z njimi v kratki dobi svoj osnovni kapital zelo povečali, da jim je še danes vir velikanških dobičkov.

Prav v tem se vidi, da zbrani kapital ni bil v pravih rokah. Vsak, ki je zasledoval te razmere, bo priznal, da je vzrok v tem, ker se nikdar niso postavljali v vodstvo tega kapitala dobri gospodarstveniki, ampak le dobri strankarski pripadniki. Vemo celo, da nekateri odgovorni činitelji

* Priobčujemo radi ta dopis, ki skuša svetovati, kako rešiti naše zavoženo gospodarstvo ob obstoječem stanju. Zavedamo pa se, slej ko prej, da ob centralističnem upravnem sestavu, ob naših strahovitih dajatvah, kaka stalna rešitev našega gospodarstva ni mogoča, in da tako seveda tudi ni mogoč izhod iz naše narodne stiske. Res uspešno gospodarsko delo bo šele mogoče, ko bo ustvarjena podstava zanj. Radi pa priznamo, da je treba vzporedno začeti delati v smislu piščevih zahtev, če naj nas spet čas ne najde neprivravljenih. — Ur.

Prijatelj ni bil v zadregi za vesel odgovor. Videlo se mu je, da je bil kot Korošec vaje vsakovrstnih presenečenj. »Veselega človeka ima še Bog rad!« je odgovoril.

»Toda peli ste žalostno pesem?« se je zavzel škof.

»Koroško pač!« se je opravičil živahni pevec. Ob tem kratkem prizoru in razgovoru je šel mimo mene ves slovenski Korotan.

Na Velehradu se je temu prizoru pridružil skoraj enak prizor, po vsebini namreč, ne po načinu enak.

Na grob sv. Metoda je tržaški romar položil velik šopek rdečih nageljnov z napisom »Pozdrav iz žalostne Primorske«.

Prijatelj je zamaknjen gledal v šopek: »Kako je raztrgana slovenska zemlja kakor beračeva sukinja.« Pokleknil je in pomolil na grobu sv. Metoda. Tudi drugi smo poklekneli z njim vred. Kaj morem zato, da sem se tedaj spomnil na pesem iz Rovt: »Mav' doli poklekнем pa mav' požebam, da ne bo moj ljubi klečal koj sam.«

Na povratku smo prišli tudi v Prago.

V Pragi pa sva se izgubila, ko sva se vračala z obiska pri dekanu na Višehradu. Pripovedoval nama je zanimive reči: da je bil dvakrat v Ljubljani, da je poznal Kreka in večkrat govoril z njim; da pozna prelata Kalana; da je rešil višehradski kapitelj oziroma njegovo posest pred agrarno reformo, in še mnogo drugega nama je povedal.

Medtem je nastal zunaj mrak in midva s prijateljem sva stopila v temno ulico. V mestu pa se je nekje, kakor sva vedela po programu, začela »akademija na čast slovensko-hrvaškemu romarjem...« Prav za prav ulica je bila še deloma razsvetljena, le nama se je temnilo pred očmi, ker nisva znala ne kod ne kam.

»Bojim se,« je dejal prijatelj, »da boste takole nekoč izgubili Kranjci pot na Koroško...«

Kako prav je mislil, če je menil, da se s časom Koroška z novim zapahom zapre pred nami.

niso odgovarjali na kritiko, ampak so le kazali in poudarjali svoje strankarstvo in tako dosegli, da jim nikoli ni bilo treba odgovarjati za svoje polomije, kajti osebe, ki so bile dolžne, poklicati jih na odgovor, so se z njimi strankarsko pobratile. Tukaj je treba iskati vzroke, da so ti denarni zavodi postali nezmožni, izvrševati svoje obveze.

Po zedinjenju smo se vse premalo zavedali, da smo s tem zadobili prav mogočost večjega gospodarskega razvoja. V nekkih pogledih bi bil naš jug za nas lahko veliko poroštvo za dobro naložitev kapitala. Videli smo, da so skoraj z nevidnimi osnovnimi glavnici snovali tujci rudarska podjetja, katerim je bil vložen kapital že v par letih povrnjen s čistimi dobički. Zaradi nepoznanja razmer in gospodarske moči na jugu ni bilo v tem oziru prav nobenega poskusa niti uspeha. Pri večjih državnih naročilih smo večkrat vse prehitro obupali nad uspehom. Naši industrialci so se le pritoževali, da je nemogoče uspeti, namesto da bi se poslužili istega načina kakor ostali in ki je bil edino poroštvo za uspeh.

Glede na našo žalostno gospodarsko preteklost mora postati za ves slovenski narod nepopustljiva zahteva, da se izvede pri teh gospodarskih vodstvih korenita preosnova. Odsirati je treba z vodstvenih mest vse tiste, ki so jih zavzeli iz vseh drugih razlogov, kakor iz resnične gospodarske sposobnosti. Uspeh pri njihovih drugih poklicih ni noben dokaz, da odgovarjajo svojemu položaju. Ali ni žalostno to, kar kroži v naši javnosti, da stoji na čelu nekega našega zavoda osemdesetleten človek, ki ga večkrat po zaključku seje prebude samo za podpis. Potem se ni treba čuditi, da je izzvalo pravo začudenje med vsemi gospodarskimi krogi v Belgradu, ko je ta zavod zabeležil po bilanci milijonske in milijonske vsote, pa je v našem gospodarstvu izven svoje panoge popolnoma nepoznan.

Samo hitra in korenita preosnova more še pomagati, da ne zaigramo vsega, kar so naredila pokolenja pred nami.

Po obrtniški razstavi v Berlinu

(Dopis)

Rokodelstvo gre pred vsemi (»Das Handwerk geht allen voran«), je bilo zapisano nad vrati te razstave. S tem je dovolj jasno poudarjena samostojna zmoglost obrtnika, ki je začrtana v knjigi zgodovine že od vsega začetka. Da je obrt res nekaj, je dokazala ta res dobra, od nemške vlade organizirana razstava obrtništva, ki na celi črti obrtnikom na čast dokazuje, kaj zmora glava in roka obrtnika.

Nad vse zanimivo je, da so na tej obrtniški razstavi vsi narodi — razen enega — vsestransko pokazali nazorno svojstva svojega naroda in

Akademije pa nisva zamudila; še pravočasno sva našla pot in vhod v slavnostno dvorano.

Ves čas je silil vame, naj stopim na oder in povem pesem, ki sem jo tisti dan zložil o Pragi zlatostolpi.

»Bom!« sem se mu pogojno vdal. »Samo če stopiš ti prej in zapoješ: Mav' čez izaro, mav' čez gmajnico...«

Nasmejaj se je in akademija je minila brez najinega večernega pozdrava zbranim gostom.

Ko se je splitski škof Bonefačič zahvaljeval praškemu županu in Pragi za gostoljubni sprejem, sem videl, kako je nekaj zajelo tudi prijatelja, da bi stopil in izpregovoril v imenu Koroške, to se pravi v imenu koroških Slovencev.

»Nisem si upal narediti primero s Slovaki. Morebiti me ne bi prav razumeli?« se je pomišljal še pozneje.

V Boleslavi ni prej miroval, dokler mu ni češki voditelj in mentor natančneje razložil, kako je s čudodelno podobo Matere božje tam zgoraj v oltarju. Ko je izvedel, kaka dragocenost je ta svetinja za vso češko deželo, je malo pomislil in dejal: »Bog ve, če je Gospa Sveta nam Slovincem to, kar je ta Čehom?«

Dobri prijatelj je na vseh svojih potih nosil Koroško v svojem srcu. Danes počiva v Koroški sami, in z njim morebiti naše novo »nestrohnjeno sree«...

Spomnil sem se najinega romanja na Velehrad in v duhu sem s temi vrsticami poromal na njegov grob:

»Mav' doli poklekнем
in mav' požebam,
da ne bo moj ljubi
ležav' koj sam...«

Čujte, narodi! Slovenci smo sicer vesel narod; samo to, da morajo naši najboljši možje pasti v grob, preden so videli popolno zmago Slovenije, samo to je naša žalost. Ti pa, naš prijatelj, Vinko Poljanec, počivaj v miru do zarje večnega vstajenja!

svoje prave narodne obrti. S tem so dokazali, da gresta roka v roki obrtnik in etnograf. Vsi so segli nazaj v prvobitnost svoje domače obrti, vsi so se držali svojih folklornih vrednot. Vsi so razstavljali svoje narodne noše kakor tudi sodobna oblačila, strogo naslonjena na lastna etnografska ozadja.

Slovinci pa, ki smo tako radi novodobni in se tako lahko vsemu prilagodimo, pri tem pa pozabljamo na svoje lastne vrednote, smo sedaj pred svetom, najbolj pa pred samim seboj, in še prav posebno pred očmi poznavalcev dokazali, kako malo poznamo in kako malo cenimo svoje narodne vrednote.

Te vrstice pišemo z namenom, da v prihodnje ravnamo drugače. Kdor pa se hoče kritiki umakniti, mora pravočasno vse dobro preurediti, preden bo stopil pred javnost, zlasti na tako kočljivem terišču, kakor je naše etnografsko polje, ki še prav posebno zahteva resničnih strokovnjakov. Napravljene napake se zlasti pred javnostjo nikakor ne dajo prikriti z blodnjo, pa naj si je povzročitelj teh napak še tako ugledna oseba ali naprava.

Odlični predstavniki našega folklorja že dolgo zmagujejo z glavami nad vsem, kar se pri nas imenuje zadnje čase slovensko in narodno. Da se ne bodo več ljudje zavajali v napačne pojme, je potrebna odkrita beseda, ki naj bo v naše splošno dobro, posebno pa za uveljavljanje našega obrtništva in spoznavanja naših narodnih zakladov.

Tako imenovana »Slovenska soba«, katero je razstavila ljubljanska Zbornica TOI na obrtni razstavi v Berlinu, ni ne slovenska ne obrtniška. Ta soba bi se po mnenju strokovnjakov morala imenovati mednarodno-modna, nikakor pa ne slovenska soba. Tudi ni izdelek obrtnika, saj se je rodila v glavi arhitekta, katerega je zbornica TOI najela, menda za okrask našim obrtnikom. Pomoč arhitekta onemogoča, da bi se obrtnik uveljavil

samostojno. Pred vsem pa bi se morala Zbornica obrniti na naše priznane etnografe in se z njimi posvetovati, kaj bi bilo upoštevati in kako razstavljati. Za obrtniško razstavo v Berlinu bi bila morala delati le etnograf in obrtnik, arhitekt pa je bil tu odveč. Tako imenovana slovenska soba ima kar štiri drugorodne elemente, s katerih pomočjo je ubita prava slovenska domačnost te sobe, ki ni ne narodoslovno ne stilistično primerno izvedena. V Berlinu stalno živeča Slovenka je rekla: »Kakor sem se veselila, tako sem bila potem žalostna te slovenske sobe, ki je vse prej kot slovenska.« Slovenec hudo rad posnema in se prilagodi, namesto da bi se od drugih pravilno učil in sam sebe uveljavljal. Menda ni na svetu večje in bogatejše zakladnice vsakovrstnega etnografskega, posebno pa oblačilnega blaga, kakor pri nas. Namesto, da bi mi izrabljali svoje zaklade, jih puščamo v nemar in prevzemamo tuje stvari ter jih razkazujemo potem za svoje narodne. Zato je dejal neki naš zaslužni etnograf: »Kdor koli danes kako stvar imenuje narodno, bi moral obenem tudi povedati, katerega naroda narodna je.« S tem, da predstavljamo tuje narodne stvari za naše, svoj narod spravljamo v popolnoma napačna pojmovanja. Zato je nastala pri nas popolna nejasnost o narodnih vrednotah. Skrajni čas bi že bil, da bi tu odločujoči ljudje kaj ukrenili. Edino prav bi bilo, če bi se ustanovila komisija, ki bi vzela v svoje roke varstvo našega narodnega blaga. A h koncu naj še omenimo, da je v okviru obrtniške razstave na »Internationale Modeschau« predstavljala modele tudi »Naša skrinja«, ki je podala zraven narodne noše dobre stvari iz naših klekljanih čipk.

Potrebno pa je, da naše odločilne naprave skrbijo, da se bo Slovenija doma ali pa v tujini predstavljala pravilno. Slovenci imamo vendarle močno, globoko v svoji zemlji zaraščene korenine, in ne gre, da bi na drevesa, zrastle iz teh korenin, tlačili tuje listje.

Opazovalec

† Anton Bartel

Dne 1. septembra letos je umrl v Ljubljani prof. Anton Bartel, mož iz tistega starega slovenskega rodu, ki je v letih pred svetovno vojsko pomagal zidati slovenski kulturi tiste trdne osnove, na katerih še danes varno zidamo dalje. — Anton Bartel se je rodil l. 1855. v Mirni peči na Dolenjskem. Gimnazijo je obiskoval v Novem mestu, filozofijo na Dunaju, nato pa služboval kot profesor večinoma v Ljubljani; tu je tudi užival zasluženi pokoj.

V prvih učiteljskih letih ga je najprej zamikalo pisateljstvo. V celovškem Kresu 1881 je priobčil povest »Pomladanski vetrovi«; nato je leposlovno delo za 40 let opustil. Leta 1921. je še napisal povest »Tihodolski učitelj«, a je ostala v rokopisu.

Rajni prof. Bartel je veliko deloval pri Slovenski Matici, kot odbornik in zlasti kot urednik njegovega Letopisa (1890—1898).

Največ pa se je ukvarjal s slovarskim delom. V to delo ga je menda pritegnil Pleteršnik, ki je od 1885 dalje pripravljaj slovensko-nemški del Wolfvega slovarja. Pleteršniku je pomagal ne samo pri popravljanju tiskovnih pol, ampak ga je tudi izdatno podpiral pri določevanju naglasa in izreke posameznih besed. Tako se mu v uvodu zahvaljuje Pleteršnik sam.

Vzporedno je Bartel popravljaj in dopolnjeval Janežičev nemško-slovenski slovar in ga v tretje izdal l. 1889. Četrto izdajo (1905) je popolnoma predelal po Pleteršnikovem slovarju in Levčevem Pravopisu in s tem obema pomogel do končne uveljavitve. V tej izdaji je opremil slovenske besede z naglaski; zaznamoval pa je le mesto naglasa in dolžino samoglasnika pod njim, ne pa tudi njegovo kakovost (kakor Pleteršnik). A to za vsakdanjo uporabo ni bilo potrebno. V peti izdaji (1921) je predelal v prvi vrsti nemško besedilo, izpopolnil pa tudi slovensko. Za poslednje je upošteval tudi novejšo slovstvo po Pleteršniku. V tej zadnji izdaji je slovar skoraj v celoti Bartlov. Zato je čisto upravičeno sebe postavil za pravega in glavnega sestavljalca in dostavil: »Peča, predelana in pomnožena izdaja Nemško-slovenskega ročnega slovarja Antona Janežiča.«

Bartlovo slovarsko delo je torej zelo pomenljivo in vsekako vredno, da bi ga obširno raziskal. Saj je njegov nemško-slovenski slovar še danes najbolj uporabna in rabljena slovarska knjiga poleg Pleteršnika. Pač trajen spomenik njegovega vestnega dela. Kč.

Omejitev števila delavcev v ljubljanski tobačni tovarni

Upravičeno je bila nekdanja tobačna tovarna ponos Ljubljane, saj je zaposlovala pred vojno nad dva tisoč delavcev in delavk, ki so bili vsi razmerno dobro plačani. Tako veliko število primerno plačanega delavstva je bilo prav pomembno v gospodarstvu tedanje Ljubljane, ker je dajalo prav

lep zaslužek za živila okoliškim kmetom ter za druge potrebščine trgovcem in obrtnikom. Pa tudi izdelki tovarne so bili prvovrstni in splošno priznani ter so še prav posebno po vsej tedanji Avstriji slovele njene cigare.

Po vojni je tovarna iz avstrijske monopolske uprave prešla v jugoslovansko. Ko se je v Belgradu centralizem začel čutiti že dovolj močnega, se je sprivil tudi nad ljubljansko tobačno tovarno in jo hotel kar naravnost raznesti po drugih delih države. Kljub raznim protestom je monopolska uprava postopoma do danes že znižala število zaposlenega delavstva od nad dva tisoč na šest sto. V zadnjem času pa je popolnoma ustavila izdelovanje cigar, ki ga je prenesla na druge tovarne v državi. S tem je zopet prizadejala hud udarec nad sto slovenskim družinam, ki so prišle ob zaslužek. Monopolske uprave pri tem prav nič ni motil ozir, da cigare ljubljanske tovarne uživajo že več kot šestdesetleten sloves, kakor tudi ne dejstvo, da Slovenci porabimo 15 odstotkov vseh v državi izdelanih tobačnih izdelkov, kar je dosti več kot pa izdeluje ljubljanska tobačna tovarna, ki je edina v Sloveniji.

Tako nam Slovencem jugoslovanski centralizem dosledno odjemale najosnovnejše podstave za življenjski obstoj. Širokosrčno nam dopušča le, da razpravljamo o raznih ideologijah in se zanje med seboj bijemo. Centralizem sam pa se zvesto drži starega pravila »Primum vivere dein philosophari« — prvo življenje potem modrovanje — in dosledno po tem pravilu v obratnem smislu ravna z nami.

„Znamkice“

To je najnovejša jugoslovenska besedna tvorba, Slovenska »znamka« jim je na mah postala prevelika, ka-li, pa so ji zdajci pritaknili pomanjševalno pripono, četudi za normalne možgane manjšalka v tem primeru nima niti logičnega opravičila niti jezikovnega smisla, vsaj ne več, kakor če bi kdo pisal o bakterijah ali bacilokih, pri čemer je na vse površ še res, da gre v tem primeru za res prav majhne zadeve. A jugosloven, nesamostojna, hlapčevska narava, vedno živeča iz tujih rok in po tuji milosti, bi zatajil svoj izvir, če ne bi tudi v takih stvareh poslušal rajši tujea kakor lastnega človeka. In ker je slišal, da govore tam doli o »markicah«, je pa seveda ročno potvoril slovensko govornico.

Spominjajte se tiskovnega sklada tednika „Slovenije“!

Prepričane Slovence, ki jim je slovenstvo zapoved vesti in nravnosti, prosimo, da podprejo razširjevanje čiste slovenske misli s tem, da nakažejo primeren znesek za tiskovni sklad našega tednika »Slovenije«.

Vabilo našim bralcem

Vse naše prijatelje in bralce vabimo, da upoštevajo v prvi vrsti trgovine in podjetja, ki oglašajo v našem listu.

Opozarjamo pri tem, da sprejemamo oglase samo od domačih podjetij.

Jezikovni pomenki

Neki prijatelj tednika »Slovenije« vprašuje, 1. ali je pravilno: Marija M., glavni arhivar, Karolina Ž., poštnik uradnik, Ivanka A., gimn. profesor (kakor piše dosledno »Službeni list«). — 2. ali je pravilno Belokranjec, Belokranjica in belokranjski ali pa Belokrajinec, Belokrajinka in belokrajinski in 3. ali je pravilno Kranj ali Krajin (mesto).

Odgovori: 1. Do prevrata l. 1918. (kolikor vem) se ni nikjer in nikdar govorilo, pisalo ali tiskalo: arhivar Marija M., uradnik Karolina Ž. ali profesor Ivanka M., šele zadnjih dvajset let se neki ljudje tako spakujejo, ker so brali podobne primere v srbskih listih.

Naj bo srbsčina stokrat sorodna in podobna slovensčini — kljub temu je slovensko le arhivarka Marija, uradnica Karolina, profesorica Ivanka itd. Dvoma ne more biti.

2. Glede na 2. vprašanje je v naših listih, pravijskih pripomočkih, slovarjih itd. velika zmešnjava. L. 1920. je učil dr. A. Breznik v »Slov. pravopisu« na str. 55.: Bela Krajina, toda Belokranjec in belokranjski; petnajst let pozneje ima »Slov. pravopis« dr. A. Breznika in dr. Fr. Ramovša na str. 15.: Bela Krájiná, toda Beli Kranjec (ali Belokranjec), Belokranjica in belokranjski poleg belokrájinski; leta 1956. ima dr. Joža Glonar v »Slovarju slov. jezika« na str. 7. Bela krajina, Beli Kranjec ali Belokrajinec, Bela Kranjica ali Belokranjica in belokranjski ali belokrajinski. Izbira je dosti velika; ali kaj naj izberemo? — Gotovo je da beseda krajina nima nič skupnega z lastnimi imeni Kranj, Kranjsko, Kranjec, temveč da pomeni »obmejno deželico«. Ker so pa Nemci (uradniki) zgodaj napačno prevedli Belo krajino v Weißkrain (prav bi bilo Weiß Mark) in Belokrajince v Weißkrainer, smo šli večji del za njimi in popačili Belokrajince, Belokrajinke in pridevnik belokranjski v Belokranjce, Belokranjice in prid. belokranjski. Kdor govori in piše Bela krajina (kar je še danes sploh v navadi), bi moral pač prebivalce imenovati Belokrajince, ženske Belokrajinke, prid. belokrajinski. Toda popačene oblike imajo neverjetno veliko življenjsko moč — zato jih bo težko iztrebiti.

3. Edino pravi odgovor je najti v Ramovševem »Konzonatizmu« (t. j. v II. zvezku »Histor. gramatike slov. jezika«, 1924) na str. 117, kjer beremo, da se v gorenjskih govorih izgovarja mehki nj kot n (n. pr. panj, konj, Kranj kot pan kon, Kran) (nikoli se pa zlog -jin- ne izgovarja kot -n-!) in v III. letniku »Revue des études slaves« na str. 54., kjer uči, da so Slovenci napravili iz deželnega imena Carnia mestno ime Kranj (isto bereš n kratko v VI. l. »Časopisa za slov. jezik in zgod.« na str. 22.). — Ker torej ime Kranj nima nič opravka z besedo krajina in ker ga Gorenjci izgovarjajo kot Kran, je pravilna samo pisava Kranj, ne pa Krajin. ABC.

Pouk za kratek čas

Na Jesenicah izhaja »Tovarniški vestnik Kranjske industrijske družbe«. Izdajateljica je označena že v naslovu. Dne 15. letošnjega avgusta prinaša ta list sestavek o pesniku Simonu Gregorčiču, v katerem beremo tudi:

Po maturi je študiral bogoslovje in je po treh letih pel novo mašo pri Libušnjem, kamor spada Vrsno. Naslednje leto je končal še četrti letnik in bil nameščen za kaplana v Kobaridu.

Kot bogoslovec je še vedno pisal in priobčeval pesmi v »Domu in svetu« in v »Času«. V tem času je zložil tudi ponarodelo pesem »Njega ni«.

Ta knjižno-zgodovinska ugotovitev spominja nehoti na povest »Eno leto med Indijanci«, ki je izšla v Turkovi založbi in hotela s pisano barvano naslovno sliko pokriti slabo vsebino in zvabiti mladega bralca, da jo kupi in bere. Godi se v dobi ameriške osvoboditvene vojne, še pred letom 1785., torej v času, ko je Valentin Vodnik šele doraščal in ko je bilo do Prešernovega rojstva še malone dvajset let. Glavna junakinja te čudovite povesti je seveda zavedna Slovenka, ki se je zgubila nekje v ameriških pragozdovih, bila — seveda! — na čudovit način rešena, in ki je zaradi svoje narodne zavednosti — seveda! — rada »brala Vodnika, Prešerna in druge slovenske pesnike«. Kateri so ti drugi, kakopak ni povedano, prav lahko je pa mogoče, da je bil med njimi tudi Simon Gregorčič, ki je že tedaj pisal v »Dom in svet« in v »Čas«, pa morebiti celo v »Tovarniški vestnik«.

K vsemu temu bi še dodali, da je nazadnje tista

Modno blago!

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

indijanska zgodba bila napisana »v kratek čas« in da je ta namen gotovo tudi dosegla, čeprav na precej neprosto voljen način, da pa ima »Tovarniški vestnik« vsaj po videzu bolj družabno-poučne kakor humoristične namene.

Moč svobode

26. letošnjega avgusta je govoril v Cape Townu, glavnem mestu britanskega južnoafriškega dominiona, justični minister general Smuts o sedanjih svetovni napetosti in stiski. Rekel je, da bo južnoafriška zveza gotovo šla Angliji na pomoč, če bi bila napadena ali ogrožena. Kajti južnoafriška zveza bi naredila samomor, če bi dala, da pogine Velika Britanija, ta čuvar njene neodvisnosti. Da prav razumemo daljnosečnost in težo te izjave, je treba opozoriti in pokazati na nekatera dejstva.

Justični minister Smuts ni namreč nihče drugi, kakor tisti burski general Smuts, ki se je v predmestu 19. in 20. stoletja vojskoval z veliko hrabrostjo in upornostjo tri leta zoper Angleže in ki se je šele vdal, ko so bili Buri v vsakem pogledu na koncu svojih moči. Od tedaj ima tudi še naslov general, ki bi bil sicer nerazumljiv za tistega, ki pozna demokratski ustroj južnoafriške zveze. A še bolj nerazumljivo mora biti za vsakega, ki zgodovino južne Afrike ne pozna, kako je mogoče, da se vnema tako vztrajen bojevnik za svobodo svojega naroda za njegovega zmagovalca in podjarmitelja. Kajti z razlago, tako blizu na primer za kakega balkanskega človeka, da je Smuts pač od Angležev kupljen človek, res ne more nihče priti spričo dejstva, da stoji ves narod Burov-Afrikancev za njim in da se ta narod vlada sam, ne pa da ga strahuje kak samozvani nacionalni diktator.

Pa je vendar vsa stvar čudovito preprosta in jasna. Res, Angleži so si pridobili generala Smutsa in vse njegove Bure, pa ne s podkupovanjem, in korupcijo, ampak s tem, da so jim vrnilo svobodo. Danes je namreč Južna Afrika svobodna velikobritanski dominion, ki bi ga navsezadnje nihče dejansko ne oviral, če bi celo skušal stopiti iz velikobritanske državne zveze. Na to pa seveda še zdaleč ne misli. Čemu tudi! Saj ima v tej zvezi vse ugodnosti in prednosti svobodnega naroda. Po drugi strani pa mu odjemlje prav ta zveza mnogo bremen, zlasti za oboroževanje, ki bi jih sicer imel, če bi izstopil iz nje, ne glede na to, da bi bil potem glede na majhno število prebivalstva — 1.700.000 belih! — v sedanjem svetu stalne napetosti in sporov tudi vse drugače ogražan, kakor je danes kot ud mogočne velikobritanske zveze.

Da pa niso Smutsove besede zgolj prazne obljube, dokazuje najbolj svetovna vojna. Takrat so Nemci za trdno upali, da se jim bo posrečilo zanetiti upor Burov zoper Angleže. Tem bolj, ker je poteklo šele komaj dobrih deset let, kar so bili Buri podjarmljeni, in se razmere še niso docela ustalile. Celo na bližnje krvno in jezikovno sorodstvo z Buri — holandskimi naselniki so upali in se nanj klicevali. Pa se je zgodilo ravno narobe. Buri so se res vzdignili, toda zoper Nemce! Pa so jim zasedli njihovo južnozahodno Afriko. In še v Evropo so poslali svojo vojsko, da se je na zahodnih bojiščih bila zoper nemški imperializem.

Za razsodnega človeka bi bil torej nauk ta, da samo svoboda družni narode, nesvoboda pa jih razdvaja. Niti en dominion ni bil pravno zavezan, da pride Veliki Britaniji v svetovni vojni na pomoč. Pa so vendar vsi tako storili. Vsi avstro-madžarski narodi so bili ne samo pravno zavezani, ampak tudi z vsemi mogočimi prisegami in povrh še z najboljšo surovo silo gnani, da se točjejo za Nemce in Madžare. A so samo gledali, kako bi se otresli teh zavez, in kjer je bila le priložnost, so celo pomagali tolči Nemce in Madžare. Razpadla je Avstrija, razbita je bila Madžarska, kljub temu, da sta bili po pravu in ustavi tako čudovito »edinstveni«. Velika Britanija je pa danes močnejša in veljavnejša, kakor je kedaj bila.

Sicer pa, kakor rečeno, so to samoobsebnosti za razsodne in misleče ljudi. Da bi se pa razni edinstveniki iz njih kaj naučili, tega tako ne pričakujemo.

Amerika zmeraj bolj odločna

Zadnjo nedeljo so odkrili v Bordeauxu spomenik Ameriki za njeno posredovanje v svetovni vojni. Navzoč je bil tudi ameriški poslanik v Parizu Bullit. Za francoskim ministrom Bonnetom je govoril Bullit glede na sedanje politične homatije. Njegov govor je zanimiv, ker je seveda popolnoma v skladu z govori in izjavami ameriškega predsednika Roosevelta in ameriškega tajnika za zunanje zadeve Hulla, da niti ne omenjamo drugih uglednih ameriških politikov. Danes res ne more več reči noben političen pustolovec v Evropi, da bi si ne bil na jasnem, kako gleda Amerika na evropsko vprašanje in da bo stopila na stran zahodnih demokracij, če bo prišlo do skrajnega. Ali morebiti še boljše, da prav za prav že stoji na njihovi strani. To pa pomeni toliko, kakor da bodo zahodne demokracije zanesljivo zmagale, če pride do vojne.

Poleg drugega je Bullit dejal:

Pametneje je, odpovedati se sili kot orodju državne politike, ne se vmešavati v notranje zadeve drugih držav in se prizadevati za mirne rešitve. Nobeno plemo ni več vredno od drugega. Ni mogoče, dvigniti gospodarsko življenje, če gre ves narodni dohodek za izdelovanje orožja. Spominjam vas besed predsednika Roosevelta, da ni Amerika noben oddaljeni del sveta in da ne more nihče reči vnaprej, če bi v Evropi izbruhnila vojna, ali bodo Združene države Amerike pognjene vanjo ali ne. Usodni krog oboroževanja, utesnjevanja trgovine, gospodarske stiske in sovraštva med narodi je treba nekje predreti.

Kakor Rooseveltove, kakor Hullove besede so tudi Bullitove res različne dovolj.

Narodne manjšine in Nemci

V nedeljo, dne 5. t. m. je v Blackpoolu 17. zbor angleških strokovnih društev — Trade Unions. Predsednik A. E. Elvin je dejal v svojem govoru, kakor poroča »Prager Tagblatt« od 6. t. m.:

Nemčiji moramo dati razumeti, da ji ne bo dovoljeno, stopiti na češkoslovaško terišče. Češkega naroda na noben način ne smemo vreči volkovom za plen. Zdaj imamo zadnjo priložnost, da preprečimo novo svetovno vojno. Preden se oglasi Nemčija z novimi zahtevami za svoje manjšine izven države, naj naredi najprej v svoji hiši red in naj se briga za pravice svojih lastnih manjšin.

Na zborovanju je govoril tudi glavni tajnik železničarske zveze John Marchbanks, eden izmed glavnih organizatorjev zbora. Dejal je, kakor posnemamo po »Prager Presse« tudi od 6. t. m.:

Nikoli ne bomo priznali nobenemu človeku pravice in mu dovolili, pa naj bo kronan vladar ali voditelj ali diktator, da vlada s strahovanjem in da mu je vojna orodje njegove politike. Zoper take voditelje bodo razglašale strokovne zveze sveto pravico revolucije. Storili bomo vse, da pospešimo angleško oboroževanje.

Marchbanks je h koncu zahteval, naj nastopijo Anglija, Francija, Rusija in Amerika skupno in dajo Nemčiji na znanje, da bo vsak nasilen pritisk na Češkoslovaško naletel na njihov odpor.

Od priznanja k dejanju

Vedno več jih je, ki izražajo zadovoljstvo nad našim listom. Oglašajo se tudi novi naročniki — dokaz, da si misel, ki jo zastopa list, vedno bolj utira pot. S tem so svoje soglašanje praktično potrdili. — Obračamo se še do tistih, ki odlašajo, da storé enako. Simpatije so sicer nekaj lepega, ali samo od njih ne živi nobeno gibanje. Treba je tudi žrtev. Stare naročnike in prijatelje prosimo, naj nam pošljejo naslove oseb, o katerih mislijo, da ga bodo naročile, ako ga jim pošljemo na ogled. Kdor se ne misli naročiti, naj list vrne z opazko: Ne sprejemem. Najlepša hvala vsem, ki se bodo odzvali. **Uprava in uredništvo.**

Mali zapiski

Prepovedana knjiga.

Minister za notranje stvari je prepovedal uvažati in širiti v naši državi knjižico »Bunjevci«, ki jo je spisal dr. Jenö Meznerić in ki je izšla v Budimpešti.

Priznanje

»Novosti«, zagrebški jugoslovenski list, poročajo o tečajih za vojake analfabete v Karlovcu. Pri tem dostavljajo, da je delo učiteljev dovolj težavno, ker je večina nepismenih vojakov iz

južne Srbije, z bolgarske in albanske meje, od katerih mnogi niti ne poznajo našega jezika.

Izzivanje

Nekod v Sloveniji je denarni zavod z visokodonečim imenom, ki se še danes brani izdajati slovenske zavarovalne police in pobotnice slovenskim strankam, tako nam tožijo razni ljudje. Mi pa pravimo: prav jim je, zakaj pa ne obrnejo taki zavarovalnici hrbet in prestopijo v domačo! Sicer pa je vedenje te zavarovalnice nezaslišano izzivanje. Ako se razmere kmalu ne spremenijo, bomo prišli na dan z dejstvi, ki bodo vodilni gospodi precej neprijetna.

Dober nasvet

Prijatelj našega lista predlaga, naj bi se izdala v najkrajšem času naredba z zakonsko močjo, ki pod strogo kaznijo prepoveduje višjim oblastnikom vseh vrst in njihovim sivojem, da bi se zdravili v domačih ali celo tujih sanatorijih in podobnih zdraviliščih. Vse take osebe se smejo zdraviti edinole v tretjem razredu splošne bolnice v domači banovini.

Ta naredba bi bila gotovo nad vse pametna, ker bi bil to edini način, da se vprašanje naših bolnic v najkrajšem času zadovoljivo reši.

Čehi in Sudetski Nemci

»Basler Nachrichten« pišejo o sudetsko-nemškem vprašanju:

Že zdaj se lahko reče spričo nedvoumnega ravnanja Anglije in Amerike, da se je narodni socializem zaračunal, če je mislil, da bo rešil sudetsko-nemško vprašanje s pritiskom premoči stoddstotno v svojem smislu. Niti silna nemška mobilizacija niti nepopisna gonja, ki jo je začelo vse nemško časnštvo zoper Češko-Slovaško in ki dela trajno z uresničami in pritiravanji, ni mogla Čehov resno vznemiriti, niti ni mogla zvesti svetovnega mnjenja v zmoto. Jasno se kažejo obrisi fronte držav, ki stoje v tem vprašanju proti Nemčiji in ki je, če že ne zveza, vsaj dušeslovna enota.

Listnica uredništva

Slovenski rodoljub! Hvala lepa za prispevek. Prosimo samo za ime in naslov, ker dopisov neznanih piscev načelno ne priobčujemo.

Čistimo svoj jezik!

(Nadaljevanje)

predhodni, poprejšnji,	(imeti) na razpolago, imeti,
uvodni	gospodariti nad, biti v
predhodno (prisl.), poprej	lasti
predel, kraj	razpoložen, pri volji, dobre
predidoci, prejšnji, pretekli	volje
predujem, predjem	(sijajno) razpoložen, židanc
predviden v zakon, določen,	volje
uravnan v zakonu	razprava, obravnava
predvidevati, videti naprej,	razpravljati, obravnavati
poskrbeti	razsodnik, sadišče
pregaziti, prevoziti, po-	razsipnik, zapravljevec
teptati	razsipati, zapravljeni
prekiniti, pretrgati, seči v	razsipen, zapravljen
besedo	razsulo, razpad, razsip
preko, čez	razvodje, raztočje
prelom oblakov, oblak se je	razvrednoten, ob vrednost
utrgal	roba, blago
presburo, tiskovni urad, do-	roditelji, starši
pisni urad	rodni kraj, rojstni kraj
pretvoriti, prenarediti, pre-	remek-delo, mojstrovina
delati	rešenje, odlok, odločba
preuranjen, prezgoden	roditi, starši
prezirati, zaničevati	rodni kraj, rojstni kraj
prilike (prisl.), razmeroma	remek-delo, mojstrovina
prilike (a), razmere, prilož-	rešenje, odlok, odločba
nost	rešenje, odlok, odločba
po vsej priliki, najbrž, brz-	rešenje, odlok, odločba
kone	rešenje, odlok, odločba
prilikom (predlog), ob, pri	rešenje, odlok, odločba
prilovica, pregovor	rešenje, odlok, odločba
prisostvovati, biti navzočen	rešenje, odlok, odločba
prisoten, navzočen	rešenje, odlok, odločba
privreden, pridobiten	rešenje, odlok, odločba
privrednik, gospodarstvenik	rešenje, odlok, odločba
proboj, preboj	rešenje, odlok, odločba
probuje, bister, prebujen	rešenje, odlok, odločba
pročelje, lice, čelo	rešenje, odlok, odločba
proglasiti, oklicati, razgla-	rešenje, odlok, odločba
siti	rešenje, odlok, odločba
proizvajati, pri-, izdelovati	rešenje, odlok, odločba
proizvod, pridelek, izdelek	rešenje, odlok, odločba
propad, propad, sprijen	rešenje, odlok, odločba
propalica, sprijenec	rešenje, odlok, odločba
prosjati, beračiti	rešenje, odlok, odločba
prosjak, berač	rešenje, odlok, odločba
prosveta, omika, izobrazba	rešenje, odlok, odločba
proučiti, razmišljati, pre-	rešenje, odlok, odločba
iskati, pretresti	rešenje, odlok, odločba
prožiti, ponuditi	rešenje, odlok, odločba
pustinja, puščava	rešenje, odlok, odločba
prvenstveno (prisl.), v prvi	rešenje, odlok, odločba
vrsti, predvsem	rešenje, odlok, odločba
radi, zavoljo, zaradi	rešenje, odlok, odločba
razjarjen, razdražen	rešenje, odlok, odločba
razlika, razloček	rešenje, odlok, odločba
razmotrivanje, premislek	rešenje, odlok, odločba
razmotrivati, razmišljati,	rešenje, odlok, odločba
preudariti	rešenje, odlok, odločba
raznolik, mnogovrsten, raz-	rešenje, odlok, odločba
ličen	rešenje, odlok, odločba
razpolagati, imeti, imeti v	rešenje, odlok, odločba
lasti	rešenje, odlok, odločba

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.